

Obsah

Úvod	9
1.0. Včasná výchova sluchově postižených dětí musí začít v prvním roce života	11
1.1. Důsledky opožděné péče	11
1.2. Nové poznatky	12
1.2.1. Fázovitost vývoje a velká plasticita dětského mozku	12
1.2.2. Optimální období	12
1.2.3. Synchronie vývoje jednotlivých funkcí	12
1.2.4. Hlasová kvalita řeči	12
1.2.5. Progresivnost sluchových poruch v raném dětství	13
1.2.6. Možnost pozdějšího zaškolení do normální školy	13
1.2.7. Ekonomické hledisko	13
1.3. Prevence také v pedagogice	14
2.0. Včasné zjištění a podchycení sluchově postižených dětí	15
2.1. Včasné zjištění pozorováním chování	15
2.2. Vyšetření všech novorozenců, audiologicky rizikových dětí a všech kojenců	16
3.0. Mezi včasným zjištěním a včasnou výchovou	18
3.1. Odhalení sluchové vady	18
3.2. Období smutku	18
3.2.1. Šok	19
3.2.2. Popírání a naděje	19
3.2.3. Hněv	19
3.2.4. Pasivní přijímání	19
3.2.5. Konstruktivní přijetí	19
3.2.6. Sebeobviňování	20
3.2.7. Proces smutku není patologický	20
4.0. Poradenství pro rodiče	22
4.1. Všeobecné poradenství	22
4.1.1. Situace rodičů sluchově postiženého dítěte	22
4.2. Speciální poradenství	24
4.2.1. Cíl speciálního poradenství	24
4.2.2. Postoj rodičů k sluchovému postižení dítěte	24
4.2.3. Individuální a skupinové poradenství	25
4.3. Některá témata speciálního poradenství pro rodiče	25
4.3.1. Hra	25
4.3.2. Osvojování řeči	25
4.3.3. Písemná řeč	26
4.3.4. Znaková řeč	26
4.3.5. Prstová abeceda	27
4.4. Příčiny neúspěchů	27
5.0. Včasná sluchově-řečová výchova sluchově postižených kojenců a malých dětí	29
5.1. Metodický postup Ewingových	29
5.1.1. Význam sluchu	29
5.1.2. Význam řeči	29
5.1.3. Výchova řeči v rodině již v prvním roce	29
5.1.4. Poskytnutí sluchadel	30
5.1.5. Výchova řeči v rodině ve druhém a třetím roce	30
5.1.6. Výchova řeči v rodině ve třetím a čtvrtém roce	31
5.1.7. Metoda LRS (Listening, Reading, Speaking - naslouchání, čtení, mluvení)	31

5.2. Reflektivní metoda mateřské řeči van Udena.....	31
5.2.1. Rozdělení sluchových vad	32
5.2.2. Předcházení oněmnění a ohluchnutí	32
5.2.3. Předcházení vzniku znakové řeči	32
5.2.4. Vytváření “vnitřní řeči”	33
5.2.5. Identifikační a anticipační postup	33
5.2.6. Kybernetická metoda výchovy řeči	33
5.2.7. Metoda podchycení a dvojí role matky	33
5.2.8. Shrnutí	34
5.3. Metodický postup A. Löweho	34
5.3.1. Vývoj slyšení u plnosmyslného kojence a malého dítěte	34
5.3.2. Stupně sluchové výchovy u sluchově postiženého kojence a malého dítěte	35
5.4. Celostní přístup Susanny Schmid-Giovanniniové	38
5.5. Interakční sluchově-řečová výchova Morag Clarkové	38
5.5.1. Sluchově-řečová výchova na interakčním základě	38
5.5.2. Seznámení rodičů s cíly interakční sluchově-řečové výchovy	39
5.5.3. Příprava prostředí, stimulujícího sluch.	40
5.5.4. Učení slyšení	40
5.5.5. Nejdůležitější zásady včasné interakční sluchově-řečové výchovy	41
5.6. Sluchově zaměřené osvojování řeči podle G. Dillera.....	41
5.6.1. Fyziologické a funkční slyšení	41
5.6.2. Kritéria pro volbu a přizpůsobení sluchadel	42
5.6.3. Cíl včasné výchovy: integrace do světa slyšících	42
5.6.4. Sluchová výchova jen pomocí hlasité řeči	43
5.6.5: Celostátní osvojování místo restriktivní “výstavby” řeči	43
5.7. Sluchově zaměřená metoda hlasité řeči H. Frericha	43
5.8. Sluchově-řečová výchova těžce sluchově postižených dětí s kochleárním implantátem	44
5.8.1. Schopnost slyšení dětí s kochleárním implantátem	44
5.8.2. Sluchová výchova dítěte s kochleárním implantátem	44
5.9. Hranice a možnosti sluchadel a sluchové výchovy	45
5.10. Obecné zásady včasné sluchově-řečové výchovy v rodině	45
5.11. Organizační formy včasné sluchově-řečové výchovy	46
5.11.1. Včasná sluchově-řečová výchova v rodině	46
5.11.2. Poradny pro rodiče sluchově postižených dětí	46
5.11.3. Dočasná skupina	47
5.11.4. Hrová skupina v rodině	47
5.12. Kritika metod včasné výchovy s použitím doprovodné znakové řeči	48
5.12.1. Se dvěma jazyky ve dvou světech?	48
5.12.2. Výsledky bilingvální výchovy	48
6.0. Sluchově postižené dítě v běžné mateřské a základní škole	49
6.1. Sluchově postižené dítě v běžné mateřské škole	49
6.1.1. Předpoklady pro integraci sluchově postiženého dítěte do běžné mateřské školy	49
6.2. Přejít do základní školy	50
7.0. Znalosti a vlastnosti pedagoga pro včasnou výchovu	52
7.1. Teoretické a praktické znalosti	52
7.2. Pedagogické znalosti a dovednosti:	53
7.3. Administrativní znalosti a dovednosti	53
7.4. Osobní vlastnosti	53

8.0. Dodatky pro praxi.....	54
8.1. Dotazník před začátkem sluchově-řečové výchovy	54
8.2. Některé speciální okruhy pozorování	54
8.3. Hodnocení rozvoje řeči	55
8.4. Ukázka práce s dítětem	55
Literatura	57

pedagogická centra při školách pro sluchově postižené mají za poměrně krátkou dobu své činnosti málo odborných informací a praktických zkušeností. Tento učební text by měl zaplnit tuto mezeru zejména pokud se týče speciálních přístupů k sluchově postiženým kojencům a malým dětem v rodině a zvláště poradenské činnosti pro rodiče těchto dětí. Je určen studentům speciální pedagogiky a pracovníkům speciálně pedagogických center při školách pro sluchově postižené. Podle informací ze Švýcarska navštěvuje normální školy 27% nedoslýchavých a 13% neslyšících dětí, kterým se dostalo včasné péče. (Löwe, Müller 1994).

Je přirozené, že včasná péče vyžaduje speciální přístupy a metody, které jsou podstatně odlišné od tradičních metod, používaných na školách pro sluchově postižené. Jde také o poradenskou a instruktážní činnost s rodiči, především s matkami, bez nichž by nemohla být včasná péče realizována. Zatímco u nás je tato moderní forma péče o sluchově postižené děti teprve v začátcích, mají s ní v západních zemích (SRN, Švýcarsko, Holandsko, Anglie), v USA a jinde zkušenosti již od šedesátých let. Významnou prací v tomto oboru je kniha A. Löwe, Včasné podchycení, zjištění a včasná péče o sluchově postižené děti. Jsou v ní vyčerpávajícím způsobem uvedeny zásady, metody i praktické zkušenosti z včasné péče o sluchově postižené kojence a malé děti a jejich vývoj až po současnost. Její autor prof. Armin Löwe založil r.1959 první "pedoaudiologickou poradnu" v SRN, vedl ji 7 let a pak působil jako docent a profesor pedoaudiologie a pedagogiky sluchově postižených (u nás surdopedie) a později vedoucí oboru speciální pedagogiky, vysoké školy pedagogické v Heidelbergu.

V době mého krátkého působení v poradenském centru brněnské školy pro sluchově postižené jsem intenzivně pocíval nedostatek potřebných informací pro práci s malými dětmi. To mě vedlo k tomu, že jsem se na pana profesora Löwe obrátil se žádostí, abych mohl jeho práce širěji použít pro toto skriptum. Pan profesor nejen že s nevšední ochotou s tím souhlasil a dal souhlas i k případnému kompletnímu překladu, ale poslal mi nejnovější vydání své práce a několik separátů svých posledních článků a přednášek. Patří mu proto můj upřímný dík.

A. Löwe podobně jako A. a I. Fwingovi, van Uden, Diller a další patří k zastáncům tzv. čisté orální metody a ve včasné péči odmítá používání nonverbálních komunikačních prostředků. K rozvoji znakové řeči potřebuje neslyšící dítě partnera, proto se jí samo naučí ve škole pro neslyšící. Pokud se mu dostalo včasné sluchově-řečové výchovy, dosáhlo již takového stupně rozvoje řeči, který užíváním znakové řeči nemůže být ovlivněn.

V úvodu ke své práci A. Löwe říká: Pro dospělého normálně slyšícího člověka je téměř nemožné pochopit rozsah ochuzení života dítěte, které se narodilo se sluchovou ztrátou nebo ji utrpělo v raném dětství. ... Těžce sluchově postižené dítě nezůstává němé proto, že jeho mluvní orgány nejsou schopné funkce, ale jenom proto, že neslyší hlasitou řeč ve svém okolí. S tím těsně souvisí další, snad ještě tragictější důsledky. Kdo nikdy neslyšel, ten nemá žádné zvukové obrazy slov, nemá "vnitřní řeč", která je podmínkou pro mnohé myšlenkové pochody. Když přemýšlíme o nějaké věci, třeba o koupi auta nebo o napsání důležitého spisu, při bližším pozorování zjistíme, že naše přemýšlení je stále provázeno slovy, která vnitřně vyslovujeme. Toto těsné spojení mezi vnitřní řečí a myšlením se také nazývá v mluvních formulacích jako např. "Řekl jsem si ..." což je synonymum pro "Myslel jsem si ...". Protože je těžce sluchově postižené dítě ochuzeno i o vnitřní řeč, chybí mu velmi důležitý nástroj pro myšlení.

Přesto má těžce sluchově postižené dítě všechny normální lidské potřeby. Tak má jako všichni lidé potřebu projevit se. Chtí se však postaveno před bariéru, kterou nemůže pochopit, která ho však stále frustruje. Proto nepřekvapuje, že tyto mučivé frustrace, i když si jich možná sluchově postižené